

REGIONES FLUMINA UNNAE ET SANNAE IN VETERIBUS TABULIS GEOGRAPHICIS

*

UNSKO-SANSKO PODRUČJE NA STARIM GEOGRAFSKIM KARTAMA

(izbor karata, planova i veduta u kontekstu historije
Unsko-sanskog područja od kraja 15. do početka 18.
stoljeća)

Djela iz historijske kartografije Bosne i Hercegovine su rijetka. Do rata bilo je samo jedno: "Bosna i Hercegovina na geografskim kartama od prvih početaka do kraja 19. vijeka" dr. Ratimira Gašparovića. U katalogiziranim izložbi, održanim u Hrvatskoj i Srbiji, našle su se mnoge karte na kojima je prikazana i Bosna i Hercegovina. Događaji koji su se desili 1992. godine na našim prostorima doprinijeli su da se pojave slična djela u Hrvatskoj, vjerovatno i u Srbiji. Konačno se u Sarajevu pojavio (2002.) prvi Povijesni atlas Bosne i Hercegovine. Autori su dr. Zijad Šehić i rahmetli dr. Ibrahim Tepić. Tu su sakupljene mnoge stare karte i planovi Bosne i Hercegovine, kao svedočanstvo stoljetnog postojanja Bosne i Hercegovine na ovom prostoru i približno u ovim granicama.

Ovih dana je čitalačka publika obradovana pojavom još jednog vrijednog i studiozno urađenog djela dr. Mithata Kozličića pod naslovom: "**Regiones flumina Unnae et Sannae in veteribus tabulis geographicis = Unsko-sansko područje na starim geografskim kartama** (izbor karata, planova i veduta u kontekstu historije Unsko-sanskog područja od kraja 15. do početka 18. stoljeća) koje je izdato u Sarajevu i Bihaću. Izdavači su Nacionalna i univerzitetska biblioteka BiH i Arhiv Unsko-sanskog kantona. Djelo govori o historiji najzapadnijeg dijela Bosne i Hercegovine. Ta burna historijska događanja su se na svoj način odrazila i na kartografske prikaze tog područja.

Knjiga ima 493 strane sa kartama, planovima, vedutama, fotografijama i obaveznim predgovorom i uvodom. U uvodnom dijelu, autor govori općenito o kartografiji ovog područja tokom historije i o principima priređivanja kartografskog materijala u svojoj knjizi.

Nakon toga, slijedi dio **Kartografi i njihova djela u kontekstu historije Unsko-sanskog područja od kraja 15. do početka 18. stoljeća** gdje su predstavljeni kartografi i njihove karte na kojima je prikazana Bosna i Hercegovina od Francesca Rosellia (15. st.), G. Gastaldia, G. Mercatora, G. Cantelia da Vignole (17. stoljeće, prvi regionalni prikaz BiH), F. L. Marsiglio, P. Vitezovića, Ch. Weigla, J. B. Homana do M. A. Weisa (18. stoljeće.). Radi boljeg i jasnijeg prikazivanja, autor je dao cijelu kartu, pa onda dio karte koji je naročito interesantan. Karte i planove je analizirao u odnosu na historijske izvore, pa i one novije objavljene u BiH. Uz to je dao toponimiju mjesta na datoj karti kao i brojne podatke o mjestima, što je od posebnog značaja za stručnjake različitih naučnih interesovanja.

Primjetno je da se u ovom djelu nalaze brojne karte koje nisu prezentirane u ranije navedenim djelima. Autor govori, također, o tajnim kartama koje nisu bile dostupne ranijim kartografima već tek onim iz novijeg doba, pa je to jedan od razloga netačnog ili nepreciznog prikazivanja naših granica. Mnogi su za netačnost karata krivili turske vlasti jer nisu slobodno mogli da ulaze u Bosnu. Poznato je da su oni ipak nalazili načina te su ilegalno ulazili u našu zemlju, putovali po njoj i skicirali ono što ih je zanimalo, a zatim na osnovu toga crtali karte. One su morale biti netačne jer nisu nastale na osnovu premjeravanja. Prvo legalno premjeravanje izvršeno je u drugoj polovini 19. stoljeća. U ovom djelu su prezentirane i neke savremene karte radi objašnjenja nekadašnjeg geopolitičkog, geostrateškog i drugih odnosa, naročito granica koje nalazimo na starim kartama. Posebno je interesantan i aktuelan dio o našim zapadnim granicama. One su određene Karlovačkim (1699. godine), Požarevačkim (1718.), Beogradskim (1739.) i na koncu Svištovskim mirom (1791.) i do naših dana se nisu bitno izmijenile. Svi važniji događaji, a posebno naprijed navedeni, praćeni su mnogobrojnim kartama. Tačnost i drugi slični elementi starih karata zavisili su od mnogo faktora, što konstatuje i autor ove knjige. Neke karte su bile prava remek djela kartografije tog vremena. Među mnoštvom karata, dr. Kozličić je nastojao da odabere najbolje i da ih prezentira na prikladan način.

Uz planove i vedute krajiških gradova, autor na vrlo pristupačan način predočava nastanak i razvoj krajiških gradova, dajući uz to i njihove fotografije.

Jedino, možemo sa žaljenjem konstatovati da karte nisu date u boji pošto su mnoge od njih takve u originalu. Inače, dr. Kozličić je u uvodu objasnio sa kojim poteškoćama se susretao u toku rada, a jedna od njih je finansijske prirode.

Pored toponima datih uz većinu karata, posebno je izdvojen **Indeks toponima na kartama, planovima i vedutama** od 437. – 466. str. koji je vrlo pregledno sačinjen, pa se na njemu lahko nađu tražena mjesta.

Za istraživače iz raznih oblasti, posebno historije kartografije, važan je dio koji je u djelu naslovljen sa **Popis kartografa, izdavača, tiskara, prevoditelja geografskih djela i bakrorezaca**. Ranije smo napomenuli da su karte Bosne i Hercegovine radili kartografi zemalja u čijem je sastavu bila, ili onih koji su imali osvajačke pretenzije prema njoj. Iako je turska vlast bila najduže prisutna u Bosni, primjećujemo da njeni kartografi nisu zastupljeni u ovoj knjizi. Svi evropski historičari kartografije, pa i dr. Kozličić, smatraju da turski kartografi nisu slijedili dostignuća arapskih kartografa. Njihove karte nastajale su kompilacijom karata drugih kartografa, najviše ruskih. On smatra da bi bilo neophodno brižljivo istražiti karte Bosne i Hercegovine u turskim arhivima, te razjasniti te dileme. Najviše uspjeha imali su austrijski kartografi, vjerojatno zbog mogućnosti snimanja zemljišta, načina izrade i štampanja karata. Domaćih autora nije bilo u tom periodu, a karte nisu ni izdavane ili štampane u našoj zemlji. To je, sigurno, najveći razlog što karte naše zemlje nalazimo u mnogim evropskim arhivima, muzejima i bibliotekama, a samo jedan manji broj u našoj zemlji. Stoga autor daje popis tih ustanova (od 466. – 467. strana). Abecednim redom su navedeni svi kartografi, izdavači, prevoditelji djela i bakroresci spomenuti u djelu.

Arhivi, muzeji, biblioteke, instituti i privatne zbirke gdje se čuvaju ovdje publicirane karte, planovi, vedute i drugi s njima povezani relevantni historijski dokumenti (od 466.- 467. strana) je vrlo važno poglavlje, ne samo radi informacije o rasporedu, nego i za buduće istraživače ove građe.

Dio pod nazivom **Komparativne karte, historijski izvori i literatura** (469.- 480. strana.) je vrlo obiman. Obuhvata popis komparativnih karata (austro-ugarske topografske i generalne karte) i modernih topografskih karata radi poređenja i lakšeg snalaženja. Navedeni su brojni historijski izvori i literatura. Vrlo je važno da je autor koristio staru literaturu i historijske izvore do kojih je došao, kao i one objavljene u novije vrijeme.

Djelo ima i **Rječnik manje poznatih riječi, pojmova i stručnih termina** (480. – 487. strana) koji je autor, kako napominje, uradio najviše na osnovu poznatih rječnika stranih riječi B. Klaića i A. Škaljića.

Biografija i bibliografija najvažnijih radova prof. Dr. sc. M. Kozličića (488. – 490. str.)

Dr. sc. Mithad Kozličić rođen je u Zenici. Završio je Vojno-pomorsku akademiju u Splitu, gdje je kasnije bio na raznim dužnostima. Naučnim radom se počeo baviti još kao student. Magistrirao je, a zatim doktorirao (1988.) iz historije. Objavio je 11 knjiga iz oblasti historije pomorstva, historije Jadrana, historije kartografije i demografije. Također je u različitim časopisima objavio više desetina studija i članaka.

Posljednji njegovi radovi su: Stanovništvo i naselja Unsko-sanskog područja 1879-1921. (etnički struktura stanovništva i naseljena mjesta Unsko-sanskog područja u službenim popisima 1879., 1885., 1895., 1910 i 1921.), Bihać, 1998 i 1999.

Stalno je zaposlen kao profesor na Odjelu za povijest Sveučilišta u Zadru, gdje predaje historiju pomorstva, historijsku geografiju i historiju kartografije, a vanjski je suradnik na Pedagoškom fakultetu u Bihaću.

Summary i sažetak dati su od 491. do 494. strane.

Sadžida Šahmanović

* *